

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ': ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΚΑΜΨΗ ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ (431-362 π.Χ.)

1^η Ενότητα: ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΦΟΡΜΕΣ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
- Ο ΑΡΧΙΔΑΜΕΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (431-421 π.Χ.)

Μπακάλης Κώστας: history-logotexnia.blogspot.com

η αιτία:
ένας σοβαρός
λόγος για να
γίνει κάτι.

α. Ποιά είναι τα αίτια του Πελοποννησιακού πολέμου;

1. Στροφή

ενδιαφέροντος

Αθήνας από Αιγαίο

προς Δύση (Ιόνιο

και Αδριατική)

προκαλεί

αντίδραση

Κορίνθου,

συμμάχου της

Σπάρτης:

απειλούνται

οικονομικά της

συμφέροντα.

2. Η

πολιτειακή

διαφορά της

Αθήνας με τη

Σπάρτη

δημιουργεί

ένα

αγεφύρωτο

χάσμα μεταξύ

τους.

3. Η

αριστοκρατική

Σπάρτη βλέπει

με καχυποψία και

φόβο την

αύξηση της

δύναμης της

δημοκρατικής

Αθήνας.

- Παρατηρήστε στο χάρτη τις δυνάμεις των αντιπάλων.
- Ποιος κυριαρχεί στη στεριά; Ποιος στη θάλασσα;
- Σε τι θα διαφέρει αυτός ο πόλεμος από τους Περσικούς;

431

421

415

413

404

Αρχιδάμειος Πόλεμος

Ειρήνη του Νικία

Σικελική
εκστρατείαΔεκελεικός Πόλεμος
Ιωνικός Πόλεμος

435

430

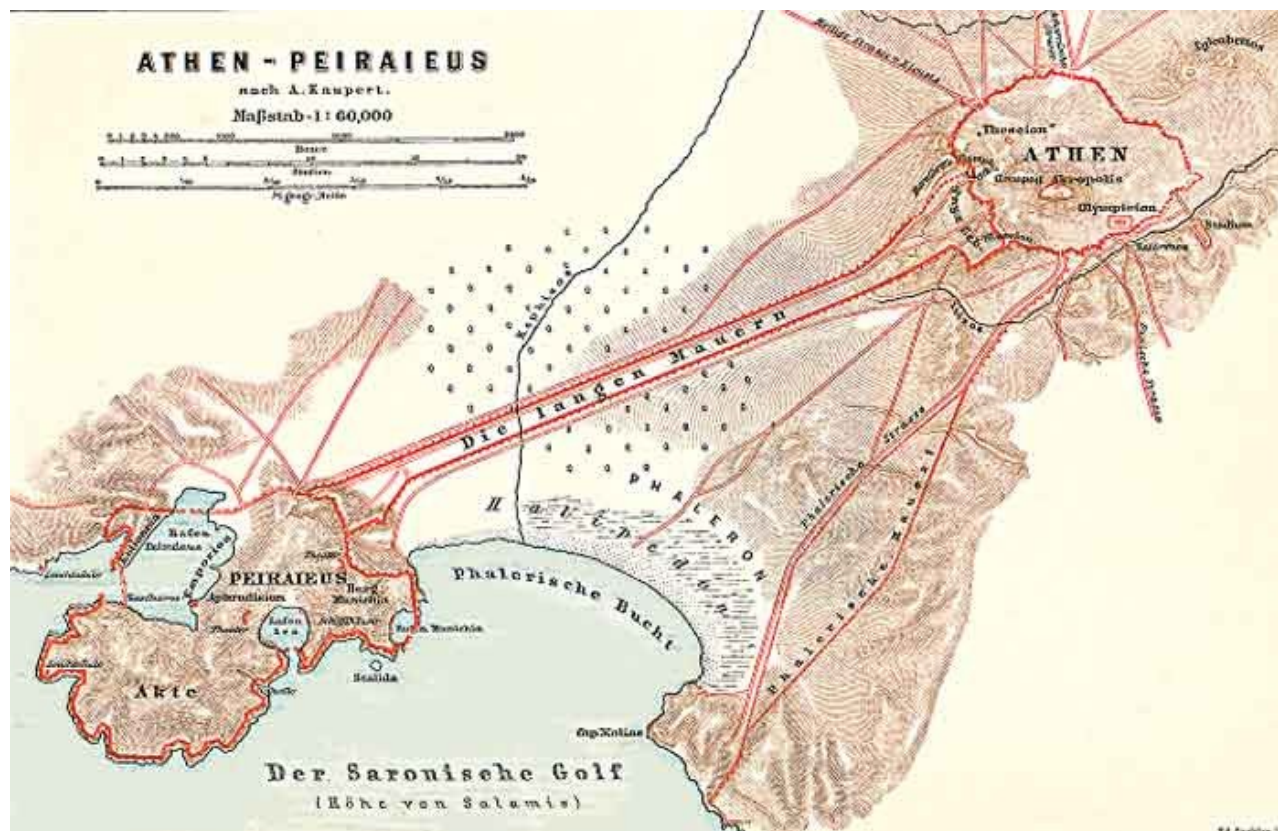
425

420

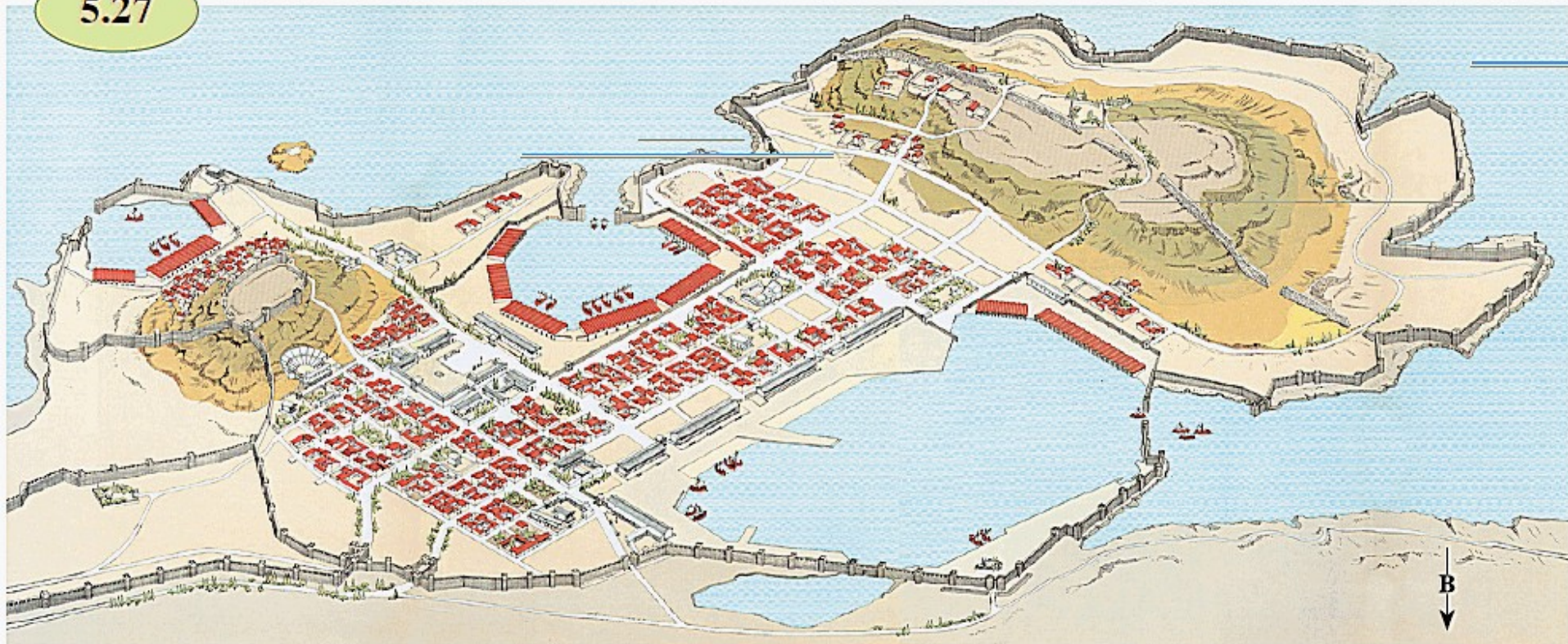
415

410

405

- ▲ Τα Μακρά τείχη: μεγάλο οχυρωματικό έργο που περιέβαλλε Αθήνα και Πειραιά και μεταμόρφωνε ουσιαστικά τις δύο πόλεις σε απόρθητο τεχνητό νησί.

Αναπαράσταση του Πειραιά, όπως ήταν στην Κλασική Εποχή. Γύρω από το λιμάνι υπήρχαν αποθήκες όπου φύλαγαν τα σιτηρά. Ο Πειραιάς ήταν το μεγαλύτερο και σημαντικότερο εμπορικό λιμάνι στον ελληνικό κόσμο.

β. Ποιές υπήρξαν οι αφορμές του πολέμου;

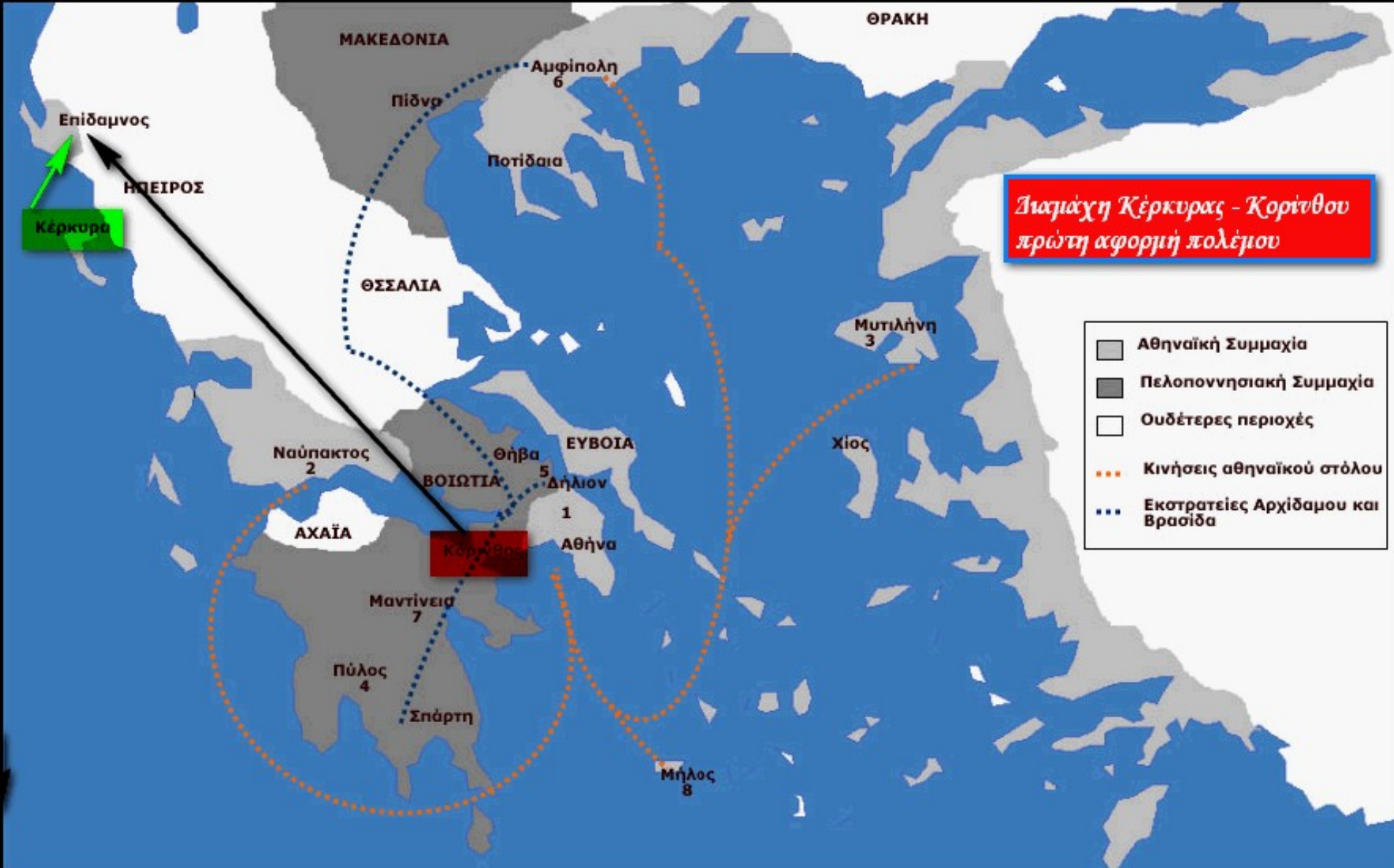
Η ανάμειξη της Αθήνας στη διαμάχη ανάμεσα στην Κέρκυρα και την Κόρινθο για την Επίδαμνο οξύνει την αντιπαλότητά της με την Κόρινθο.

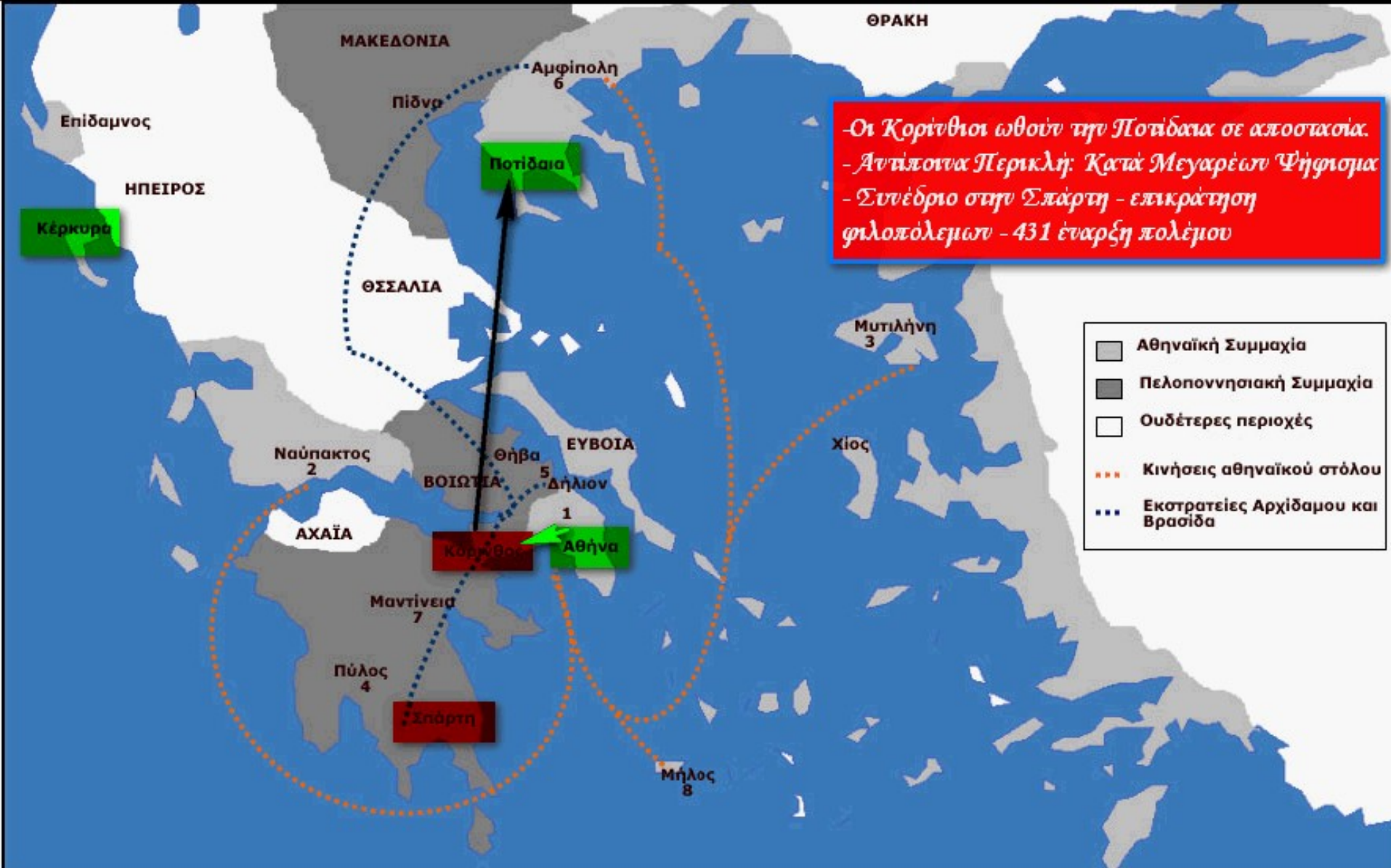
Οι Κορίνθιοι ωθούν σε αποστασία από την αθηναϊκή συμμαχία την Ποτίδαια (432 π.Χ.).

Αντίποινα Περικλή: Απαγορεύει στα πλοία των Μεγαρέων, συμμάχων της Σπάρτης, να αγκυροβολούν σε λιμάνια της Αθηναϊκής συμμαχίας και να διεξάγουν εμπόριο.

Με αυτό παραβιάζονται οι «Τριακοντούτεις σπονδαί».

Σε συνέδριο στη Σπάρτη αποφασίζεται ο πόλεμος εναντίον της Αθήνας, που αρχίζει το 431 π.Χ.

■ Μπορείτε να εξηγήσετε τη συμπεριφορά των Αθηναίων, όπως αυτή παρουσιάζεται στο απόσπασμα του Θουκυδίδη;

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Έδιωξαν, λοιπόν, το Μελήσιππο χωρίς να τον ακούσουν και διέταξαν να βγει αυθημερόν από τα σύνορα της Αττικής. Πρόσθεσαν ότι από τότε κι ύστερα θα μπορούν οι Λακεδαιμόνιοι, αν θέλουν, να στέλνουν πρέσβεις μόνο αν αποσυρθούν στο έδαφός τους. Έστειλαν και φρουρούς με τον Μελήσιππο, ώστε να μην επικοινωνήσει με κανέναν. Όταν έφθασε στα σύνορα κι έπρεπε να χωριστεί απ' τους συνοδούς, πριν ξεκινήσει, γύρισε και είπε τα λίγα αυτά λόγια: «Η μέρα η σημερινή είναι αρχή μεγάλων κακών για τους Έλληνες». Όταν έφτασε στο στρατόπεδο και ο Αρχίδαμος έμαθε ότι οι Αθηναίοι δεν είχαν καμία πρόθεση να φανούν υποχωρητικοί, σήκωσε το στρατόπεδο και προχώρησε στο έδαφός τους.

Θουκυδίδης, Ιστορία, Β, 12 (μετ. Άγγ. Βλάχου)

▲ Η κυριότερη πηγή για τον Πελοποννησιακό πόλεμο είναι η ιστορία του Θουκυδίδη.

Τμήματα του έργου του διασώθηκαν σε παπύρους. Ο πάπυρος της Οξυρρύγχου αρ.

16. Pennsylvania, University of Pennsylvania.

◀ Αττικό
ερυθρόμορφο
αγγείο. Το αγγείο
δείχνει έναν
πολεμιστή την ώρα
που αποχαιρετά
τη σύζυγο και τους
γονείς του, πριν
φύγει για τον πόλεμο,
430 π.Χ. περίπου.
Μόναχο (Γερμανία),
Κρατική
Αρχαιολογική
Συλλογή.

Εξηγήστε με ποιο τρόπο το καθένα από τα παρακάτω αίτια συνέβαλε στο ξέσπασμα του Πελοποννησιακού Πολέμου. Εξηγήστε με ποιο τρόπο το ένα πρόβλημα μπορεί να συνδέεται με το άλλο, π.χ. πώς ο έλεγχος των εμπορικών δρόμων από την Αθήνα συνδέεται με την ανάπτυξη της πόλης τους κ.ο.κ.

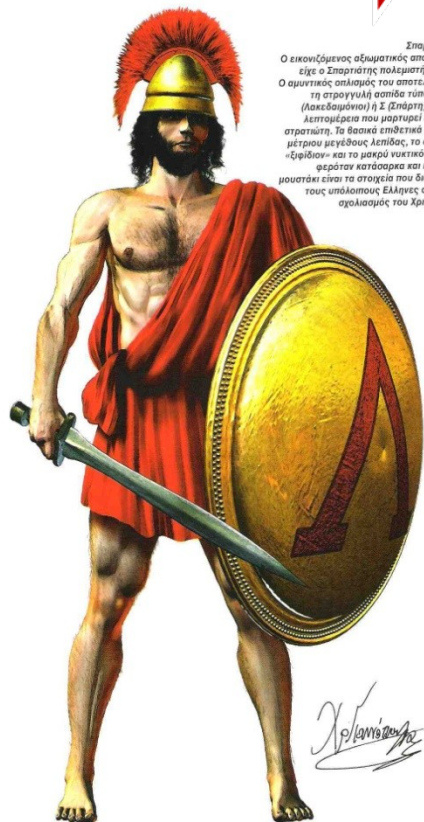

γ. Ποιές υπήρξαν οι φάσεις του
Πελοποννησιακού πολέμου;

- *Αρχιδάμειος πόλεμος* (431 ~ 421 π.Χ.)
- *Σικελική Εκστρατεία* (415 ~ 413 π.Χ.)
- *Δεκελεικός πόλεμος* (413 ~ 404 π.Χ.)

■ Με μικρές διακοπές κράτησε *είκοσι
επτά* χρόνια.

Λακεδαιμόνιοι ΣΤΕΡΙΑ

Σπαρτιάτης ανώτερος αξιωματικός πεζικού, 450-400 π. Χ.
Ο εικονιζόμενος αξιωματικός αποτελεί αντιπροσωπευτικό δείγμα της εμφάνισης που είχε ο Σπαρτιάτης πολεμιστής κατά την περίοδο του Πελοποννησιακού Πολέμου. Ο αμυντικός οπλισμός του αποτελείται από το ορεχάλκινο κράνος τύπου «πίκου» και τη στραγγυιά ασπίδα τύπου «άπλου», διακοσμημένη συνήθως με το γράμμα Α (Λακεδαιμόνιοι) ή Σ (Σπάρτη). Το αντιστραμμένο λωφίο του κράνους είναι η μόνη λεπτομέρεια που μαρτυρεί ηγετική ιδιότητα και τον διαφοροποιεί από τον απλό στρατιώτη. Το βασικό επιθετικό του όπλο είναι το επιδερμένο διατεκτονικό ξίφος, μέτρου μεγέθους λειπίδας, το οποίο αργότερα αντικαταστάθηκε από το κονιύτερο «εφίδιον» και το μακρύ νυκτικό δόρυ (δεν εικονίζεται εδώ). Η κόκκινη «εξωμίς» που φερόταν κατάσκακα και η συνήθεια να έχουν μακρά κόμη και γενειάδα χωρίς μουστάκι είναι τα στοιχεία που διαφοροποιούσαν τους Λακεδαιμόνιους μάχητας από τους υπόλοιπους Έλληνες ομολόγους τους (βλ. αναφορά στην ενδυματολογική σχολασία του Χρίστου Γιαννόπουλου για τις εκδόσεις «Περικαίτοι»).

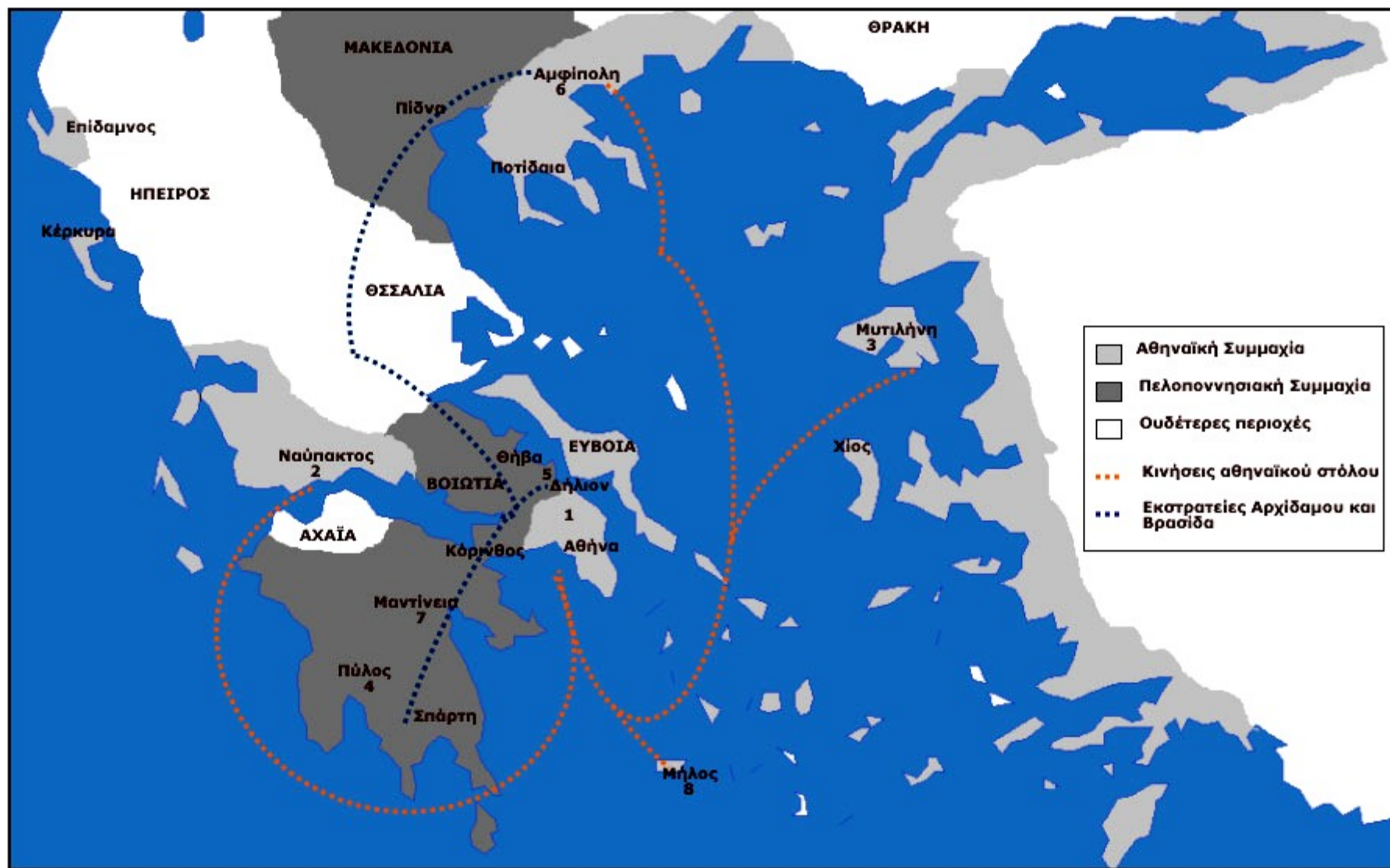
Χ. Γιαννόπουλος

Αθηναίοι ΘΑΛΑΣΣΑ

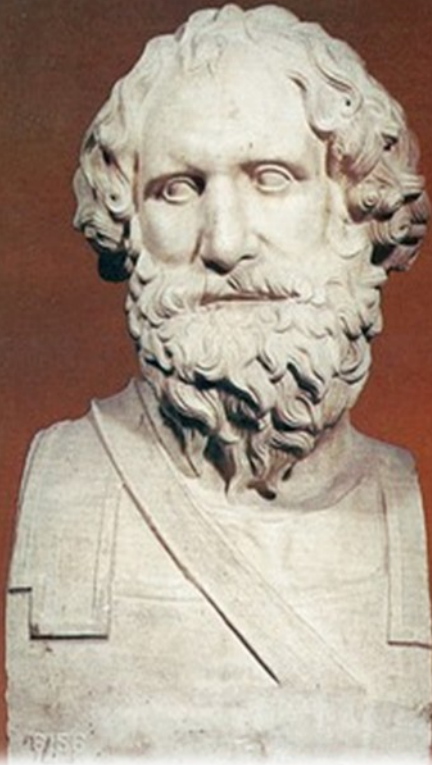

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ (490 - 479 π.Χ.)
Οι συνδυαστι δυνάμεις των επαναστατών πολιτών της Αθήνας ήταν επενδεδυμένοι με αλληλοεπικαλυπτόμενες ορεχάλκινες φοιλλές ποικίλων μεγεθών, ενώ οι παρυφές των διαφόρων τμημάτων διακοσμούντο με ζωηρόχρωμα ματίδια. Η κορινθιακή περικεφαλαία του αξιωματικού είναι διαχρωμή με τον δόλο της να έχει σφεδρεί στο χρώμα του ορείχαλκου και την προσώπιδα να έχει θορυπτό μαύρη για λόγους εντυπωσιασμού. Ο υπερυψωμένος λοφίσκος της του κράνους προσδίδει μεγαλύτερο αναστήμα στον αξιωματικό, ενώ η μεταλλική οδώνη της ασπίδας του είναι διακοσμημένη με τη λευκή ταυροκεφαλή, ένα από τα αγαπημένα εμβλήματα των Αθηναίων (ανακαλύπτει στη μνήμη τους την πύλη του Ιφίου θρόνου με τον γιγαντοκόμο λευκό ταύρο του Μαραθώνα) (ενδυματολογική έρευνα-εικονογράφηση: Χρίστος Γιαννόπουλος για τις Εκδόσεις ΠΕΡΙΚΑΙΤΟΙ).

Χ. Γιαννόπουλος

δ. Πως εξελίσσεται ο πόλεμος τα πρώτα χρόνια της εμφύλιας σύγκρουσης;

▲ **Αρχίδαμος:** Η προτομή εκφράζει την περίσκεψη αλλά και την αποφασιστικότητα του Σπαρτιάτη βασιλιά.

Εισβολή Θηβαίων στην Πλάταια, φίλη της Αθήνας, πρόλογος του πολέμου.

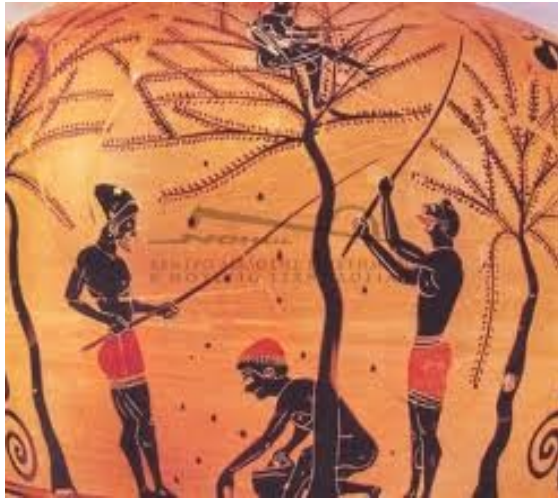

Βασιλιάς Σπάρτης: *Αρχίδαμος* λεηλατεί την ύπαιθρο της Αττικής.

Ο πληθυσμός υπαίθρου καταφεύγει στην οχυρωμένη Αθήνα, όπου το 430 π.Χ. μια *μολυσματική* ασθένεια προκαλεί μαζικούς θανάτους.

■ Σε ποιο γεγονός αναφέρεται η πηγή; Γιατί θλίβονταν οι Αθηναίοι που εγκατέλειπαν την ύπαιθρο;

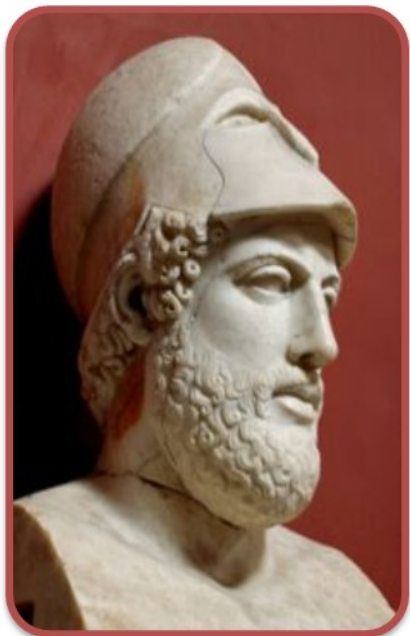

ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ, ΜΕ ΘΛΙΨΗ, ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΥΝ ΤΟΥΣ ΑΓΡΟΥΣ ΤΟΥΣ

Οι Αθηναίοι, λοιπόν, είχαν ζήσει για πολλούς αιώνες στην ύπαιθρο, σε αυτόνομους οικισμούς. Αλλά και όταν ακόμη οργανώθηκαν σε μία μόνη πολιτεία, εξακολούθησαν, και οι παλιότεροι και οι νεότεροι, μέχρι του πολέμου αυτού να ζουν στην ύπαιθρο, όπου και είχαν γεννηθεί.

Γι' αυτό και δυσφορούσαν με την μετοικεσία αυτή και, μάλιστα, επειδή μόνον τους τελευταίους καιρούς είχαν συνέλθει από τις ζημιές που είχαν πάθει στα μηδικά. Με θλίψη βαριά εγκαταλείπουν τα σπίτια τους και τους ναούς τους που ήσαν, από τα αρχαία χρόνια, πατροπαράδοτη κληρονομιά τους κι έπρεπε τώρα ν' αλλάξουν τρόπο ζωής. Είχαν ο καθένας το αίσθημα ότι εγκατέλειπε την πραγματική του πατρίδα.

Θουκυδίδης, Ιστορία, Β, 16 (μετ. Άγγ. Βλάχου)

Το 429 π.Χ. πεθαίνει από
την αρρώστια ο *Περικλής*,
χωρίς να αφήσει ισάξιο
διάδοχο, ενώ στην
πολιτική κυριαρχούν οι
δημαγωγοί.

■ Ποια ήταν τα συμπτώματα του λοιμού, όπως περιγράφεται από το Θουκυδίδη;

Εγώ που αρρώστησα ο ίδιος και είδα με τα μάτια μου άλλους ν' αρρωσταίνουν, θα περιγράψω την αρρώστια και τα συμπτώματά της, ώστε, αν τύχει και ξανάρθει ποτέ, να τα έχει ο καθένας υπ' όψη του και να ξέρει την αρρώστια και να πάρει καλά τα μέτρα του [...]. Στην αρχή με δυνατούς πονοκεφάλους, ψηλό πυρετό, με φλόγωση των ματιών, που κοκκίνιζαν [...]. Μετά η αρρώστια κατέβαινε προκαλώντας δυνατό βήχα. Όταν κατέβαινε στην καρδιά, προκαλούσε μεγάλη αναταραχή και εμετούς. Μετά τους περισσότερους τους έπιανε λόξυγγας που προκαλούσε δυνατούς σπασμούς [...]. Η αρρώστια διαπερνούσε όλο το σώμα [...]. Πολλοί

σώθηκαν, άλλοι έμειναν παράλυτοι στα άκρα τους. Άλλοι πάθαιναν αμνησία [...]. Η αρρώστια ήταν τέτοια, ώστε οι λέξεις δεν φτάνουν για να την περιγράψει κανείς, και χτυπούσε τόσο βαριά, ώστε δεν ήταν δυνατόν ν' ανθέξει ανθρώπινη φύση.

Θουκυδίδης, Ιστορίαι Β

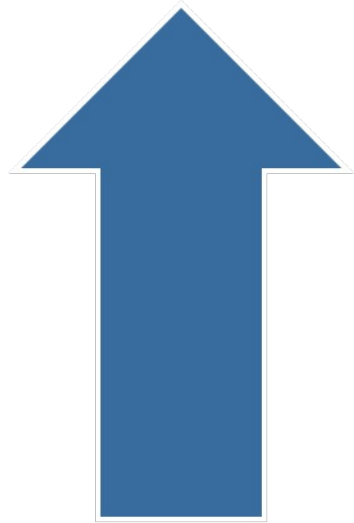
Μετάφραση: Άγγελος Βλάχος

ε. Τι γνωρίζετε για την αποστασία της Λέσβου;

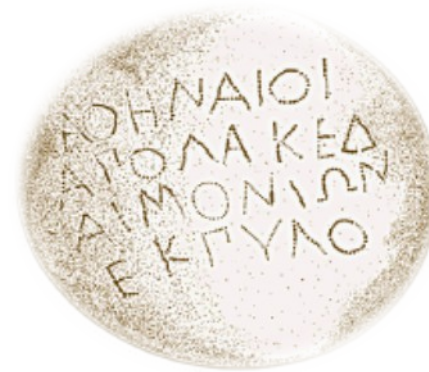

- ➡ Για να ανταπεξέλθει στις ανάγκες του πολέμου, η **Αθήνα πιέζει οικονομικά** τους **συμμάχους** της.
- ➡ Η πίεση προκαλεί **εξεγέρσεις**.
- ➡ Το **428** π.Χ. οι Αθηναίοι καταπνίγουν βίαια την αποστασία της **Λέσβου**.

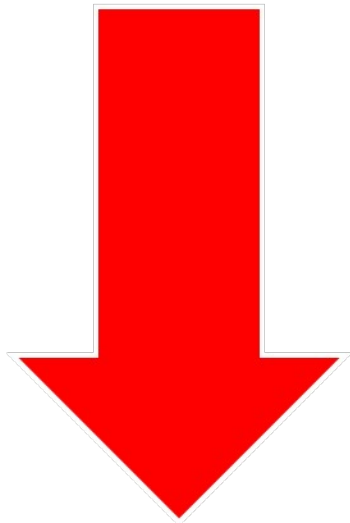
στ. Τι γνωρίζετε για τον αντιπερισπασμό της Σφακτηρίας;

Το 425π.Χ. οι Αθηναίοι καταλαμβάνουν το νησί **Σφακτηρία** στην **Πύλο** και **συλλαμβάνουν** πολλούς **Σπαρτιάτες**.

◀ Σχέδιο από ασπίδα με επιγραφή που την είχαν πάρει λάφυρο οι Αθηναίοι από τους Σπαρτιάτες στη Σφακτηρία το 424 π.Χ. Βρέθηκε στην Αρχαία Αγορά της Αθήνας. Τις ασπίδες αυτές τις είδε και τις περιέγραψε ο περιηγητής Πausanias το 2ο αιώνα μ.Χ.

Η Σπάρτη προτείνει **ειρήνη**, την οποία **απορρίπτει** η Αθήνα.

■ Για ποιους λόγους θεωρεί ο Θουκυδίδης ότι ο Πελοποννησιακός πόλεμος ήταν ο καταστροφικότερος για τους Έλληνες;

Ο ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΣΚΙΑΓΡΑΦΕΙ ΤΟΝ ΟΛΕΘΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Απ' όλα τα προηγούμενα πολεμικά γεγονότα, το μεγαλύτερο ήταν ο Περσικός πόλεμος, ο οποίος τερματίστηκε με δύο ναυμαχίες και δύο μάχες, ενώ ο σημερινός πόλεμος κράτησε πάρα πολλά χρόνια και προκάλεσε τόσες συμφορές στην Ελλάδα, όσες δεν είχε ποτέ πάθει σε ανάλογο χρονικό διάστημα. Ποτέ άλλοτε δεν κυριεύτηκαν και δεν καταστράφηκαν τόσες πολιτείες, είτε από βαρβάρους είτε από Έλληνες που πολεμούσαν μεταξύ τους. Σε πολλές, μάλιστα, πολιτείες, αφού καταστράφηκαν, εγκαταστάθηκε καινούργιος πληθυσμός. Ποτέ άλλοτε δεν έγιναν τόσες εξορίες και δε σκοτώθηκαν τόσοι άνθρωποι, είτε στον πόλεμο, είτε σ' εμφυλίου σπαραγμούς.

ζ. Τι γνωρίζετε για τις πολεμικές επιχειρήσεις στη Μακεδονία;

Οι *Σπαρτιάτες* μεταφέρουν τον πόλεμο στη *Μακεδονία*.

Ο στρατηγός *Βρασίδας* φθάνει στη Χαλκιδική και καταλαμβάνει την *Αμφίπολη*.

Οι Αθηναίοι αντιδρούν και στέλνουν στρατό στη Χαλκιδική υπό το δημαγωγό *Κλέωνα*.

Σε αμφίρροπη μάχη κοντά στην *Αμφίπολη* φονεύονται και οι δύο *στρατηγοί*, *Βρασίδας* και *Κλέων* (422π.Χ.).

- **Λέων Αμφίπολης:**
μια υπόμνηση της
μεγάλης μάχης, που
ουσιαστικά οδήγησε στη
Νικίειο ειρήνη.

η. Τι γνωρίζετε για το τέλος της α΄ φάσης του πολέμου;

Ο θάνατος των
δύο ηγετών είχε
ως άμεσο
αποτέλεσμα το
τέλος του
πολέμου.

Με
πρωταγωνιστή
τον αρχηγό του
αριστοκρατικού
κόμματος στην
Αθήνα, Νικία,
υπογράφεται
ειρήνη για
πενήντα χρόνια
(421 π.Χ.).

▲ Η δυτική όψη του ναού της Αθηνάς Νίκης στην Ακρόπολη. Η οικοδόμησή του, σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές, συνδέεται με την υπογραφή της 'ειρήνης του Νικία'. Περίπου 421 π.Χ.

<http://www.ime.gr/chronos/05/gr/politics/index.html>